

W E E K B L A D

VAN HET

NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE.

B A A R M O E D E R - F I B R O Ï D ,

DOOR

Dr. K. D O R A M A,
te Sneek.

De herkenning van gezwellen in de baarmoeder is tot op zekere hoogte geen moeilijke zaak.

Een sterk vergroote uterus, duidelijk als een vaste massa door de buikbeksels voelbaar, zal, wanneer men zwangerschap en hare descendente mag uitsluiten, à priori reeds zoo iets doen vermoeden; en dit vermoeden zal door een onderzoek per rectum et vaginam, maar vooral door de uterus-sonde tot vrij groote zekerheid leiden. Moeijelijker wordt echter de diagnose van den aard, den omvang en de zitplaats van een baarmoeder tumor, wanneer de uterus nog niet voldoende geopend en voor den vinger of de hand toegankelijk is. En zelfs, wanneer de tumor door zijn groei of door de contracties van de baarmoeder in de vagina gekomen is, zal de juiste diagnose nog onzeker kunnen zijn.

Een zoodanig geval door mij onlangs waargenomen en door operatie beëindigd, zal ik, als bijdrage tot de leer der uterus-fibroïden hier mededeelen;

Den 17den Juli l.l. werd mijne hulp ingeroepen door den Heer L. DE VRIES, geneesheer te Oosterend, bij eene circa 40jarige gehuwde vrouw, lijdende aan een baarmoedergebrek.

Een eerste onderzoek leverde het volgende op:

De vrouw, die nimmer zwanger geweest is, is blijkbaar lijdende; de witgeachtige huidkleur, angstige blik en ineengedoken gestalte verraden een pijnlijke ziekte. Door den dunnen buikwand wordt boven de pubis een vast rond gezwel gevoeld, zich halfweg den navel uitstrekkende en ook duidelijk in het rectum voelbaar. De vagina is opgevuld met een vaste vlokkige massa, die een stank afgeeft als van gangraeneus weefsel.

Toen ik poogde de vingers tusschen het gezwel en den vaginawand naar

boven te brengen, ontlaste zich een stroom bloederig ichoreus vocht. Nu en dan treden er pijnlijke sterke contracties in van de baarmoeder, die zoo lastig zijn, dat zij de vrouw als het ware brengen in den toestand van eene parturiëns.

Het was blijkbaar dat een groot gezwel van uit de baarmoeder op weg was uitgedreven te worden; de zeer naauwe vaginaopening, die met moeite voor twee vingers was te doordringen en welligt ook de zitplaats van den tumor aan den uterus verhinderden dit uitdrijvingsproces. Misschien kon ook de tumor van wege zijn omvang niet geboren worden.

Zooals ik voor dit geval stond, was de diagnose mij niet geheel helder, al was ook de indicatie duidelijk; namelijk de vrouw van den lastigen tumor te bevrijden.

De anamnesis gaf echter licht.

Het bleek uit de mededeeling van den Heer DE VRIES, dat de vrouw reeds jaren onder ZEd.'s behandeling geweest was wegens pijnlijke menstruatie, waarbij zich stinkende fluor albus gevoegd had. In de laatste maanden was eene uterusziekte meer duidelijk geworden. Bij iedere menstruatie rees de baarmoeder naar boven, zoodat zij duidelijk boven de pubis voelbaar was, om daarna weder te verdwijnen. Per vaginam et rectum was echter geene afwijking te bespeuren, tot voor eenige maanden, toen de uterus blijkbaar grooter werd en al de lastige verschijnselen geklommen waren.

Er was toen een consult gehouden met Prof. SÄNGER, 30 Juni 11., welke „een fibromyoma in utero” diagnostiseerde, „dat van onderen reeds begon los te stooten, zoodat het even binnen het voor den vingertop geopende ostium voelbaar en dus hoogstwaarschijnlijk een submuceus fibroïd is, dat op weg was om geboren te worden en dan later zal moeten worden weggenomen”.

Na dat consult was gaandeweg de uterus grooter geworden, maar de geboorte van den tumor kwam nog niet, totdat vóór een dag of acht het ostium uteri zich had verwijd en het gezwel had doorgelaten, dat nu de gansche vagina opvulde. Van af dien tijd dateerden de steeds klimmende pijnlijke weëën en was dus om zoo te zeggen de partus begonnen.

Gewapend met deze anamnesis werd de diagnose duidelijker, ofschoon ik omtrent twee zaken in het onzekere verkeerde, die toch voor den eventuelen afloop van het grootste belang waren: den omvang van het gezwel, en de wijze waarop het met den baarmoederwand verbonden was. Het was mij met veel moeite wel gelukt mijn geheele hand tusschen den tumor en den vaginawand te schuiven, waar deze bij iedere wee hevig werd gedrukt, maar dit onderzoek leverde alleen op, dat de wijd geopende baarmoedermond als een koord over het naar boven blijkbaar grooter wordende gezwel gespannen, gevoeld werd, zoodat van doordringen in den uterus geen sprake was.

Daar het bloedverlies gering was en wij geen toebereidselen voor operatie hadden medegenomen en de vrouw uiterst afgemat en vermoeid was, besloten wij wat geduld te hebben, nog hopen de dat de natuur het begonnen werk voleindigen, althans een gedeelte van het gezwel buiten de vagina zou brengen, wat m. i. eenige operatie zeer zou vergemakkelijken. Ook was het mogelijk dat de gangraeneuse toestand, waarin klaarblijkelijk het benedeneinde van den tumor verkeerde, van invloed kon zijn op den volgenden gang van zaken, zoo dit verstervings- en dus verkleiningsproces snel voortging.

Om de uitstooting te bevorderen en de pijnlijke contracties te keeren, besloten wij afwisselend ergotine en morphine in den buikwand in te spuiten, terwijl tevens af en toe inspuitingen in de vagina van carbolwater gedaan werden, die echter, omdat ze niet konden indringen, slechts dienden om de stank te temperen.

De nu volgende 24 uren bragt de lijdende vrouw als op een martelbed door. Krachtige uiterst pijnlijke weeën volgden elkander aanhoudend op en noch morphine, noch chloral schenen daarop eenigen invloed uit te oefenen.

De toestand is onhoudbaar, schreef mij de Heer DE VRIES. Gelukkig be- daarden, welligt door uitputting van den uterus, de hevigste pijnen en onder eenige opiumpoeders kwam de lijderes wat tot rust.

Het sprak echter dat dit de rust voor een nieuwen storm zou zijn en wij besloten dien niet af te wachten, maar te trachten den tumor te verwijderen.

Den tweeden dag na mijn eerste bezoek zag ik de patiënte weêr. De hoofd- zaak, de stand van het gewel, was weinig veranderd. Daar was geen sprake van dat dit uit de vagina te voorschijn kwam en de vaginaopening zich wat verwijd had; nog was de scheede opgevuld met een vaste, onbewegelijke massa, die, wanneer men de vulva met de vingers vaneen trok, als een donkerbruine, wankleurige, vlokkige tumor zichtbaar werd.

De algemeene toestand was naar omstandigheden bevredigend, de korte rust had blijkbaar nut gedaan. Om de vrouw niet noodeloos te vermoeijen deed ik geen nieuw onderzoek. De blaas werd geledigd, wat zeer moeilijk ging, en eene injectie in het rectum kwam terug, omdat de darm door het gezwel was dicht gedrukt.

De vrouw werd nu op een stevig dwarsbed gelegd, op den rug met de knieën omhoog. Een vertrouwde helper steunde haar van achteren en werd tevens met de chloroform belast, terwijl de Heeren DE VRIES en de militaire semi-arts S. SELHORST adsideerden.

Onder diepe narcose beproefde ik nu nog eene krachtige poging om mij van de zitplaats van het gezwel te vergewissen, maar vruchteloos; het was bepaald onmogelijk de hand binnen de baarmoeder te brengen, half doof gedrukt moest ik haar terugtrekken. Daar het te verwachten was dat alleen met de uiterste krachtsinspanning de tumor door de vulva zou zijn te brengen en dit toch m. i. de eerste acte der operatie moest zijn, bragt ik met veel moeite twee stevige lissen door zijn weefsel, terwijl bovendien een haak- tang zoo hoog mogelijk werd aangelegd en tegelijkertijd met beide pogingen in het werk gesteld ter extractie, maar zonder enig effect. De lissen zouden uitscheuren, even als de haaktang, maar de tumor zat onbewegelijk. Uit- wendige drukking op de baarmoeder dreef wel het gezwel tegen den bilnaad, maar niet verder, terwijl de naauwe schaamspleet het doorbrengen van enig scherp werktuig tot verkleining zeer gevaarlijk maakte.

Eene nieuwe poging mislukte eveneens, en werd goede raad duur. Onder de instrumenten, door ons medegebragt, was ook een kleine Engelsche forceps. Ik lag deze om het gezwel op de wijze als om een kinderhoofd, of het zoo gelukken wilde iets naar buiten te brengen.

De tang sloot goed, hield en na eenige krachtige tractiën werd een stuk van den tumor over den bilnaad gebragt; het was een groote vuist dik. Ik

werd hierdoor in mijne meening versterkt, dat de omvang des gezwels en de daardoor veroorzaakte zijdelingsche drukking van de vagina een groote oorzaak waren voor de moeilijke geboorte. In hoeverre de aanhechting aan de baarmoeder daaraan deel nam, was mij niet op te lossen.

Wij konden nu den tumor met de hand omvatten en dus onmiddellijk, op welke manier dan ook, hem aangrijpen om de verdere evolutie te bewerkstelligen. Het zichtbare stuk er van was bruinrood gekleurd, kwalijk riekend maar goed consistent, uit stevige overlansche vezels bestaande. Wanneer wij dachten dat hij nu wat handelbaarder geworden was hadden wij ons misrekend. Integendeel het scheen dat de tegenstand eer toe- dan afgenomen was. Er was letterlijk geene beweging in den tumor te brengen, zoo vast zat hij beklemd tusschen de vagina. Een nieuwe poging met de forceps mislukte, even als de applicatie van haken, tangen, lissen enz. Ik begreep dat er alléén door verkleining voortgang kon komen en met ontzaggelijke moeite gelukte het mij een stevige polypschaar veilig naar binnen te krijgen en verscheidene spannende vezelbundels te klieven; zoo kwam er wat ruimte en daalde de tumor een paar duim.

Toch zag ik al spoedig dat de verwijdering ex utero, de hoofdzaak, hierdoor niet werd bevorderd, wel werd het gevaar geboren dat het gezwel zou afscheuren en als een nagebleven caput de eene helft in de baarmoeder achterblijven, en hoe die dan te verwijderen? Wij moesten dus een anderen weg bewandelen. Daar het steeds onmogelijk bleef met de hand in de baarmoeder te komen, was ik nog altijd onkundig of de verbinding daar met een steel, dikker of dunner, of wel met een breede oppervlakte plaats had. Ik had hoop op een niet te dikken steel en besloot diensvolgens te handelen. Terwijl ik zelve met beide handen den bodem der baarmoeder krachtig naar beneden drukte, verzocht ik de Heeren SELHORST en DE VRIES afwisselend het met droog linnen omwonden stuk van den tumor buiten de genitalia, geleidelijk steviger, naar buiten te trekken en beurtelings dit regts en links om zijn lengte-as te draaijen; maar hoe goed deze manoeuvre ook werd uitgevoerd, zij mislukte totaal, de zaak bleef statu quo.

Onderwijl was de vrouw reeds een klein uur genarcotiseerd, de pols werd er niet beter op. Het eenige lichtpunt was dat er geen belangrijk bloedverlies was.

Het werd tijd dat de extractie beëindigd werd. Nadat wij een paar minuten hadden uitgerust besloot ik een laatste afdoende poging te wagen. Onderwijl ik als vroeger mij belastte met de drukking der baarmoeder, verzocht ik den Heer SELHORST den tumor met kracht te omvatten, hem benedenwaarts te trekken en steeds naar eene zijde om de lengte-as te draaijen. Een van beiden moest nu m. i. geschieden, of het gezwel werd stukgedraaid of wel afgedraaid. Met spanning wachten wij den uitslag. Inderdaad gelukte het den Heer SELHORST den tumor geheel om zijn as te draaijen, al hoewel het gewenschte succes nog niet werd bereikt; nog eene omdraaijing met krachtige tracties benedenwaarts en nu voelde ik onder mijne handen binnen in de baarmoeder vezels verscheuren, terwijl telkens het gezwel zichtbaar daalde. Nog een paar omdraaijingen met belangrijke verscheuring in den uterus en daar lag het lastige fibroïd op den grond.

Wat we er tot nog toe van gezien hadden, was wankleurig en foetide, maar de wit geelachtige kleur en vezelige structuur van het overige grootere gedeelte duidde voldoende aan, dat het gebragt moest worden tot de groote klasse der bindweefselgezwellen en dus de diagnose juist was geweest.

Nu bleek ook de oorzaak van den tegenstand. Het fibroïd had een conischen vorm met de basis in den uterus, waar het den omvang had van een flink voldragen kinderhoofd. Een steel had het niet, maar was klaarblijkelijk met talrijke vezels aan den uterus verbonden geweest. Zijn gewigt bedroeg 5 halve kilogrammen, dus een klein voldragen foetus. Onder het microscoop, waarvoor door den Heer SELHORST eenige zeer fraaije praeparaten gemaakt werden, komt het volkomen overeen met het fibroom afgebeeld onder figuur 50 van de *Gewebelehre* van RINDFLEISCH.

Toen ik na de operatie den uterus onderzocht, vond ik dien ledig, met den oodem liggende tegen het wijd geopende ostium. Vele losse vezels hingen er als franjes aan. Ik bragt zooveel mogelijk de beginnende inversie terug. Bloeding uit de baarmoeder had geen plaats.

De vrouw kwam langzamerhand weer bij, was nog een paar dagen lijdende aan koorts, diarrhoe en aphtae in den mond, maar herstelde zich betrekkelijk spoedig. Toen na eenige dagen alles wat tot rust was gekomen, bleek het dat er dunne faeces werden ontlast uit de vagina, terwijl toch flinke scybala per anum waren uitgedreven. Het bleek nu dat er eene drekfistel was even boven den sphincter ani.

Hoe die ontstaan is, verklaar ik niet te weten. Misschien kan zij in verband worden gebragt met den gangraeneusen toestand van het ondereinde van het gezwel, misschien ook is zij durante operatione ontstaan, welke laatste ik slechts kan vergelijken met een zware extractie van een foetus, waarbij de een den andere moet aflossen, en bij de grootst mogelijke voorzigtigheid toch wel eenige laesie kan worden veroorzaakt.

Er zijn nu sedert de wegname 10 weken verlopen, de vrouw loopt, is gezond en de fistelopening wordt kleiner, zonder veel last te veroorzaken, zoodat hier nog geene indicatie is om meer handelend op te treden.

Ik heb hier weinig bij te voegen, alléén dit, dat ik niet geloof zonder hulp van de gewone forceps te zijn geslaagd. Daar was nog een middel om zonder directe verkleining de evolutie te bereiken, de spiraalvormige insnijding, maar ik geloof niet dat die in dit geval uitvoerbaar was, wanneer ik naga hoeveel moeite het reeds kostte slecht enkele vezelbundels te klieven. Het gaat met de wegname van groote fibroïden als met vele heekkundige zaken; men moet pro re nata handelen.

WETENSCHAPPELIJKE MEDEDEELINGEN.

DE ZUIGKRACHT VAN DE BORSTKAS ontstaat, zooals BERNSTEIN onlangs aanwees (zie dit *Tijdschrift* 1878, pag. 535) na de geboorte plotseling, zoodra de longen met lucht zijn gevuld. Een verklaring